

Cena 2 Kč

DR. F. TOMÁŠEK

VÝCHOVA DÍTĚTE

Vám, drazí rodiče, je věnováno toto pojednání. Chce vám pomáhat k tomu, abyste dětem dali opravdu to nejlepší věno: dobré vychování. K vám volá sv. Jan Zlatoústý: »Nepřestávám vás napomínat, prosit a zapřisahat: na prvním místě dejte svým dětem dobrou výchovu!«

»VELEHRAD«, NAKLADATELSTVÍ DOBRÉ KNIHY V GLOMOUCI

DR. FRANTIŠEK TOMÁŠEK

VÝCHOVA DÍTĚTE

První orientace

VELEHRAD

nakladatelství dobré knihy v Olomouci

1942

NIHIL OBSTAT

Censor ex officio: Dr. Rudolf Col.

Nr. 3497.

IMPRIMATUR

Olomucii, die 10. Martii 1942.

Dr. Udalricus Karlík,

Vicarius generalis.

*Vytiskly Lidové závody tiskařské a nakladatelské,
společnost s ručením omezeným v Olomouci*

Prostonárodní báse „T i dcery“ vypravuje o otci, který hledal u svých odrostlých a již samostatných dcer p íst eší a chléb. Jedna dcera jej odbyla, dala mu oprátku, a se jde ob sit. Byla to ona, které dal nejvíce v na. Druhá mu dala do ruky mošnu, a si jde chléb vyžebrot. Již si netroufal jít ke t etí dce i. Vždy na ni již nezbylo žádného v na. Dodal si však odvahy a šel zaklepat u jejích dve í. Dcera jej však p ivítala s radostí. Tu i jeho nitro se zalilo radostí a ekl: „Dcerko, dcerko moje milá, nejvíce jsem t trestal zmlada, v na jsi ty nedostala, jediná mne uvítala.“ – A dcera na to praví: „Dosti jste mi v na dali, v bázni Boží vychovali.“

Drazí rodi e!

Vám je v nováno toto malé pojednání. Chce vám pomáhat k tomu, abyste d tem dali opravdu to nejlepší v no: dobré vychování.

K vám volá sv. Jan Zlatouústý: „Nep estává vám vás napomínat, prosit a zap isahat: na prvé m míst dejte svým d tem dobrou výchovu!“

V Olomouci 23. února 1942.

AUTOR

I. VÝCHOVA DÍTĚ TE V DNEŠNÍ DOBĚ

Sv domití rodi ové se všemožn starají o to, aby co nejlépe zabezpe ili budoucnost svých d tí. D lají to r zným zp sobem. Jedni si dávají nejvíce záležet na tom, aby jim dali co nejlepší vzd lání, jiní op t hledí jim nashromáždit co nejv tší majetek, jiní vidí sv j úkol hlavn v pé i o jejich t lesné zdraví a jiní kone n vidí nejlepší zabezpe ení š astné budoucnosti svých d tí v tom, když jim dají co nejlepší výchovu. Co o tom máme soudit? Vzd lání je sice za dnešní doby velmi pot ebné, hotový majetek jist p ijde d tem vhod, alespo pro za átek, ale všichni pedagogikové, prakti tí vychovatelé a denní zkušenost jsou zajedno v tom, že *dobrá výchova je nejlepším v nem, které mohou rodi e odkázat d - tem.*

Proto i k dnešním rodi m volá sv. Jan Zlatoústý: „*Nep estávám vás napomínat, prosit a zap ísat: dejte svým d tem p edevším dobrou výchovu!*“ Mnohý z vás si myslí: ono se to snadno ekne dát d tem dobrou výchovu, ale jak to d lat v dob ny- n jší, kdy jsou d ti docela jiné, než jsme byli my a kdy je tak mnoho t ch, kte í cht jí dostat dít do svých rukou. Je v tom mnoho pravdy. Mluvil jsem

s jedním inteligentním otcem o problému výchovy dnešního dítěte. Vyjmenoval mi knihy, které v poslední době patří z nejnovější odborné literatury o výchově dětí. Byl však naprosto neuspokojen. Nenašel v nich spolehlivé cesty, na kterou by se mohl bezpečně vydati ve výchově svých dětí. Tomu se nedivím, protože to byli autoři, kteří si dosud nedali správné odpovědi o smyslu života a výchovy.

Dr. Kádner s Metzgerem, Jägrem a Kriechem otevřeně prohlašuje ... „Dnes je i v odborných kruzích o otázkách výchovných směrů sice méně docela protichůdných, v nichž těžko se vyznati, nebo není v tom všem dosud namnoze ani jednotící ideje ani jednotného názoru světového, nýbrž vše zdá se býti v kvasu a pérodu, ježto pedagogika má tu týž osud jako medicína: každý si myslí, že tímto disciplinám rozumí beze všeho pípravy a proto také každý si troufá psáti a mluvíti o těchto otázkách bez odborných studií a jen podle kusé zkušenosti, přejaté často docela z kolikáté ruky. A tak nelze se divit, že právě pedagogika je bohužel často, přejato rejdištěm pustého diletantismu a místem, kde se mlátí jen prázdná sláma a přestuje se jen hluchá fráze.“ („Základy obecné pedagogiky“, str. 3 n.).

Hle, taková je dnešní pedagogická situace, ve které mají rodičové vychovávat své děti. Je proto velmi zásadovou otázkou: Co dnes zvláště dělati pro dítě v rodině ?

II. VYCHOVATELÉ

1. KDO VLASTNĚ DNES DÍT VYCHOVÁVÁ

To je první otázka, kterou si musejí položit rodiče. – Udělejte si na chvíli volnou chvíli. Vezměte papír, tužku a naznačte si doprostřed papíru malý kroužek. To bude vaše dítě. Teď si vzpomínejte, s kým toto dítě přichází do styku. Především jste to vy: matka, otec. Udělejte si okružku, která směřuje do kroužku, abyste si naznačili výchovné působení na dítě. První okružku si označte jedničkou. Bude znamenati výchovné působení matky. Podobně si naznačte výchovné působení otce dvojkou, jež bude označena dvojkou. A tak pokračujte. Kolik sourozenců, kamarádů a vůbec lidí, s nimiž přichází dítě do styku, tolik okružek a dalších čísel ... Nechodí-li dítě ještě do školy, bude těch okružek méně. Když začnete navštěvovat školu, pak tam budete mít více: učitele, katecheta, nové kamarády, ulice, třeba atd. A ještě tam bude třeba dalších učitelů, profesorů, také spolek, osoby v onom spolku, film, divadlo, různé známosti atd., atd. Zdá se, že je skoro nemožné v tomto věku všechny tyto vlivy registrovat...

Tu se vás zmocí nepokoj a ptáte se sami sebe: „Tak kdo vlastně ty naše dítě vychovává?“ ... A k tomu uvažujete dále a přemýšlíte, které z těchto vlivů jsou po stránce výchovné působení významné a které ne významné? ... Zkuste si k těm okružkám také klasifikovat tyto vlivy. Vlivy působení významné třebaš znaménkem

plus (k ížkem) a vlivy nep íznivé znaménkem minus (vodorovnou árkou).

A te spo ítejte, kolik je zde vliv p íznivých a kolik nep íznivých! Jak p i tom n koho zamrazí, když zna ku minus píše i u výchovného vlivu jednoho z rodi , nebo n kterého jiného vlivného vychovatele. A je tomu již tak nebo jinak, je nesporno, že tato situace pedagogická je vážná. Není divu, že mnohého z rodi se zmoc uje skleslost, bezradnost: „Co já zmohu proti tomu všemu?“

2. RODI E A VÝCHOVA

Dnešní situace pedagogická je sice vážná, ale není beznad jná. Ony r zné vlivy, jež p sobí u nás na dít , nejsou tak trvalé a silné, jako výchovný vliv dobrých rodi . U nás mají dosud rodi ové v o ích d tí celkem respekt a vážnost. Ostatní vlivy se sice i u nás vždy víc a více zesilují, ale dosud nemohou zcela p ehlušiti požehnaný vliv rozumných rodi .

Za t chto okolností musejí rodi ové co nejvíce pracovati k tomu, aby jejich prestiž v o ích d tí co nejvíce stoupla. Prakticky to znamená, že musejí co nejintensivn ji pracovat na svém sebezdokonalení. Nesm jí býti falešnými pen zi s maskou legální korektnosti p ed d tmi, ale charaktery z ryzího zlata. Denní zkušenost dokazuje, že t mito ryzími charaktery dovedou býti oni otcové a matky, kte í byli syceni živným mlékem a chlebem evangelia, kte í um jí choditi do školy k íže a nikoli ti, kterým byly podávány jen r zné náhražky ve form ob anské

morálky, r zných filosofických systém , kte í jdou jen za svými požitky, kte í nechápou, že je t eba d tem se zcela darovat a v ob tech pro d ti hledat smysl rodi ovského poslání...

Dále si musejí býti rodi e v domi toho, eho vlastn výchovou cht jí docílit. (Je to otázka pedagogické teleologie.) Cíl výchovy se kryje se sv to- vým názorem a smyslem života. Výchova musí sm ovat k tomu, aby se dít jednou uplatnilo jako užite ný len lidské spole nosti a také dosáhlo svého cíle v ného. Výchovou tedy rozumíme úmyslné p sobení na dít , aby harmonicky rozvinulo všechny své schopnosti t lesné, duševní, i vlohy duchovní a mohlo dosáhnouti svého pozemského i v - ného cíle.

K tomuto cíli musejí oba rodi ové pracovat zcela jednotn a svorn , zkrátka, musejí táhnout za jeden provaz! Jistý otec si myslel, že k „pokrokovosti“ také pat í to, aby se posmíval modlitbám svého dít te a tomu, emu se u í v náboženství. Své d v e vskutku tak zpracoval, že se její chování v náboženském vyu ování stalo nesnesitelným. Ani matka nemohla s tím d v etem nic spravit. Otec namlouval tak dlouho svému dít ti, že po smrti nic není, až mu uv ilo. K emu tedy modlitba, zpov , mše svatá, desatero atd.? D v e onemocn lo a jednoho dne p íšel chvatn otec za kn zem do školy. Byl rozrušený a bylo vid t, že plakal. Prosil kn ze, aby šel ihned k nim, že d v e je smrteln nemocné. Cestou vypráv l kn zi, že on, vlastní otec to byl, který byl tak zaslepený, že dít popouzel proti n mu – kate-

chetovi, a odvádí od víry v Boha. Te však na smrtelné posteli dítě s velkou vážností a smutkem se ho ptá: „Tatínku, podívej se, já zemru. řekni mi te doopravdy: mám v it tob , že není po smrti ani nebe, ani peklo, anebo mám v it mamince a velebnému pánovi, že je nebe a peklo, že je Pán B h?“ - „Toho pohledu jsem nesnesl,“ pokračuje otec, a řekl jsem: „V tomu, co ti říkala maminka a velebný pán.“ „A tak mi, tatínku, prosím t , hned zavolej velebného pána,“ prosí ubohé dítě. - „A tak jsem p išel pro vás,“ dodává otec, úplně zlomený. Když dítě zaopatřil, které zanedlouho pak zemřelo. (Vypravoval kněz, jemuž se to přihodilo.) – *Kolik je takových dětí, které jsou vnitřně rozpolcené, když otec říká něco jiného, než maminka, anebo škola také něco jiného, než rodina ...*

Pak se nedivme, že v tomto případě se sklízí tak trpké ovoce výchovy ... Nejen rodiče, ale i škola musí ve výchovu dítěte táhnout za jeden provaz, jinak se výchova zhroutí! Jak oprávněně proto Církve zdrazuje, aby manželé byli především jednotní ve víře katolické! Jak důrazně proto Církve také připomíná katolickým rodičům ve svém zákoníku, že ve svém domě jsou povinni posílati své děti do katolických škol! A když nejsou školy katolické, pak ve svém domě jsou povinni o to pracovat, aby katolické školy byly zřízeny pro katolické děti!

Podle práva pirozeného i zákoníku církevního je výchova dítěte „právo a nejdůležitější povinnost rodičů“ (kán. 1372, par. 2). Proto je povinen otec i matka ve svém domě co nejlépe se v nově výchově

d tí. Dnes život ve ejný klade velké požadavky zvlášť na muže. A tu se stává, že muž – otec rodiny - n kdy na sebe vezme tolik r zných funkcí v r z- ných korporacích, že pro rodinu mu nezbyvá asu. D ti rostou tak ka bez otce. Otec si má býti v dom toho, že po práci svého povolání náleží p edevším rodin ! Vždy musí býti nejprve ádným otcem ro- diny, který sv domit plní své otcovské vychova- telské povinnosti a potom teprve se m že v novati innosti ve ejné potud, pokud tím nezanedbává ro- dinu. Svému sv domí, své manželce, d tem a jednou i Bohu se bude odpovídat z povinností otcovských!

Výchovný vliv matky sahá oby ejn hloub ji do života dít te, než vliv otce. Je to p irozené, nebo matka svým postavením v rodin je mnohem více s dít tem než otec, který za povinnostmi svého po- volání musí z domova odcházet. Úzké pouto, které je mezi matkou a dít tem, nazna uje dosti jasn , že matka nejen m že, ale také musí býti první vycho- vatelkou dít te. Tato výchova má však za íti již p ed zrozením dít te, pon vadž nejen t lesný, nýbrž i duševní a nábožensko-mravní život matky má vliv na budoucí dít . Mezi matkou a dít tem jsou tisíce- rá pouta. O lásce mate ské mluví nejkrásn jší vý- tvory básnické. Láska mate ská však nesmí býti zm k ilá. Matka se nemá nikdy nechati degradovat na pouhou služku svých d tí, na pouhou popelku, která je dobrá jen pro domácí práce. Tím neprosp - je ani d tem. „P ísný otec vychová zdárného syna, p íliš dobrá matka vychovává nestv ru,“ praví ín- ské p ísloví. Jak velký výchovný vliv má práv

matka! „Dejte mi jiné matky a já zm níím Francii,“ prohlásil Napoleon. – Opravdu: ruka, která hýbe kolébkou, hýbe celým sv tem!

N kte í dnes hlásají názor, že rodi e mají býti zbaveni „p ít že“ výchovy a d tí mají býti vychovávány ve zvláštních ústavech. Byla by v tom degradace manžel na pouhou dodávku d tí. Ponižující degradace instituce manželství a rodiny v bec!

Dále musíme si býti toho v domi, že žádný ústav výchovný nenahradí dobrou výchovu rodinnou. Nejideáln jším prost edím výchovným z stane vždy dobrá rodina. Jen vtom p ípad , když jsou v rodin závažné závady výchovné, má býti dít p edáno k výchov do jiné rodiny nebo do ústavu výchovného.

RODI E SE MUSEJÍ VAROVATI CHYBNÝCH KROK VE VÝCHOV

Nej ast jší chybou ve výchov rodinné je zvlášť p ílišná povolnost, pro kterou zárodky zla nejsou dosti potírány, takže vzrostou. Dále sobectví rodi , kte í považují d tí pouze za svou hra ku, nebo p íliš autoritativní zasahování do života dít - te, když dospívá a kdy má si již zvykati na jistou samostatnost, zvlášť v nábožensko-mravním život , a kone n autoritativní zasahování v dob , kdy jsou již synové a dcery samostatní, kdy pom r poslušnosti již p estal a trvá toliko povinnost úcty.

P ed velmi t žkou úlohou jsou ovšem rodi e, kte í mají jen jedno dít . Dob e vychovati jediná ka je dílem mistrovským, které se tak snadno nepoda í.

III. DÍT

Kdo chce dít ádn vychovávat, musí je dob e znát po stránce jeho vývoje t lesného, duševního a nábožensko-mravního. – Po stránce v kové rozeznáváme v k d tský (od 1. do 7. roku), jenž je obdobím výchovy výlu n rodinné, pak v k chlapecký-dív í (asi od 7. do 14. roku), jenž je obdobím povinné docházky školní, a kone n v k jinošský-dív í (asi od 14. do 21. roku).

Co je nutno mít na z eteli p i výchov v t chto jednotlivých obdobích? *Je t eba využití hlavn oné doby, kdy je dít výlu n v rukou rodi , t. j. v ku d tského* (od 1.—7. roku), a to již od kolébky! Zejména dnes jsou pravdivá slova Ferd. Nicolaye: „Zkušenost u í, že není-li dít vychováno ve t etím nebo tvrtém roce, je tém jisto, že nikdy ádn vychováno nebude.“ („Nezvedené dítky“, str. 80). „Ohýbej mne, mamko, dokud jsem já Janko. Až já budu Jáno, neohneš mne, mámo!“ Cílev dom a d sledn je nutno klásti základy života náboženského i mravního a odstra ovati d tské zlozvyky, zejména vzdor, který se nápadn jeví práv v údobí kolem 3.-4. roku. Velmi t žko chybují rodi ové, kte í nechávají dít toho v ku r sti jako d evo v lese a í kají: „Však ho škola napraví!“

1. VE V KU ŠKOLNÍM

(od 7. do 14. roku) dlužno dávat pozor na vlivy ulice, kamarád , etby a dob e sledovat výchovné p -

sobení všech ostatních initel výchovných, zvlášt prost edí školního. Koncem tohoto období dochází k pubert , jež se hluboce promítá do t lesné i duševní oblasti chlapce i d v ete. Dospívajících se zmoc uje bezradnost a proto hledají oporu. Když této opory nenajdou u rozumných rodi , pak hledají pou ení na ulici, rodi m se odcizí a je zle. Proto rozumný otec ekneme chlapci a matka své dce i zav as n kolik vhodných, uklid ujících slov, dají pot ebné pou ení, aby tímto nebezpe ným údobím prošli beze škody. V tomto sm ru vyrostla te dosti hojná literatura. Ve výb ru t eba však krajní opatrnosti a velmi kritického stanoviska. (Lze v ele doporu iti p kné, stru né a jasné pokyny pro rodi e od Fr. Zdráhala „Tajemství života“ ve sbírce „Životem“ . 238. – Také od P. Ad. Pelikána T. J. „Rodinná výchova“, Praha 1941. D dictví dra Noska.)

Den ode dne musí výchova na tomto stupni vésti dít k samostatnosti. Jestliže u d tí nejmladších bylo ast ji použito trest t lesných, v tomto období lze jich užítí jen výjime n . Jestliže nejmladším d tem se prost poru í: musíš, nesmíš, pak na tomto stupni d tem p ipomínáme povinnost slovem: máš to ud lat, to d lat nemáš! A také ekneme pro , pou íme. Když by vychovatel užíval jen suchých rozkaz a zákaz , jak u d tí nejmladších, pak by siln jší povahy tímto jen zevním postrkováním zatrpky, ano byly by vydrážd ny i ke vzdoru. „Nepouzejte ke hn vu dítek svých,“ napomíná sv. Pavel (Ěfes. 6, 3). Poslušnost ve v ku dosp lejším má býtí dobrovolná, vnit ní, ne toliko vynucená,

zevnější. Povahy silnější by byly utvrzovány ve vzdoru a u povah slabších za vedení jen autoritá - ského by se neprobudila tolik pot ebná iniciativnost, v život by stály nesamostatn a bezradn . Sami do e víte, jak zvlášt dnes je t eba mít tvrdé lokty v život .

Zejména výchova náboženská se musí prohlubovat. Když v období p edškolním nebyly odstran ny r zné d tské zlozvyky, pak v tomto období dostávají již ráz skute ných nectností a kaz charakteru.

2. V K JINOŠSKÝ A DÍV Í

(od 14.-21. roku) je údobím, kdy dochází k t lesné a duševní zralosti. Pasivita ustupuje do pozadí a do pop edí se vždy více dostává touha po samostatnosti. „Mladí vp ed!“ Je to doba, kdy dor stá osobnost. Pou ení má mít p ednost p ed rozkazem a zákazem. Když by používal otec nebo matka jen strohých rozkaz a zákaz , narazili by snadno na tvrdý vzdor. Nejednou dochází k trapnému otev enému konfliktu, když rodi e ješt i v tomto v ku sahají k ponižujícímu t lesnému trestu. Dlužno pamatovat na to, že ve v ku 15-17 let prod lává každý mladý lov k periodu odporu a vzdoru proti zevnějšímu zasahování, nebo má se pozvolna vésti již sám, aby se p ipravil na tvrdý životní boj. Rodi e nesm jí brát tragicky toto do asné odcizení. Je to pravideln jen vývojové stadium mladistvého, který p i správném porozum ní rodi op t se k nim dostane do kladného pom ru. Rodi e mají nejen rozum ti

tomuto vývoji, ale také zároveň správně vésti, nebo je to práva pro samostatnost v životním povolání. Úcta před osobitým životem mladistvého je nejlepší cesta ke spolupráci s ním a k získání jeho důvěry. Za jistých předpokladů pro sobě výchovně dobré, když jakousi samostatnost uznávají rodiči zejména tím, že dají mladistvému na předpoklad k dispozici skříň nebo alespoň zvláštní zásuvku s klíčem. Touto důvěrou se cítí poctěn ve svém citu pro osobní odpovědnost a dá si záležet, aby nezklamal.

Vedle této přirozené distance, která se jeví u dospívajícího v rodiči, jest ještě jiná, která má kořen v mravním poblouzení. V tomto případě má ono vyhýbání rodiči ráz úplného schovávání před nimi. Věc nechce být viděna, aby snad nevyšla na povrch jeho vina. Takový případ ovšem musejí rodiči s ním klidně, takticky a vážně rozéšit.

Když jsme říkali nejmenším „musíš“, dále tím v kuškolního „máš“, pak dospělejšíme „chtěj“!

Sebevýchova má zvolna předjírat hlavní práci výchovnou a vybudovati charakter, který se má osvědčit v životním povolání. Když nebyly odstraněny neuctivosti v kuškolního a dívčího, pak v této periodě již nabývají nebezpečných forem, nebo v tomto v kuškolního se zdvihá pocit síly, nezávislosti a obrazivost odvážně konstruuje lepší budoucnost na troskách minulosti. V tomto údobí je nutno vnovati bedlivou pozornost erotismu mládeže. Ve svém počátku bývá erotika mládeže ušlechtilá, avšak snadno může zblouditi na scestí sexuální. Pozor na nebezpečí před neznámými!

V život nábožensko-mravním má býti na tomto stupni již zna ná samostatnost.

IV. HLAVNI PROST EDKY VYCHOVÁVACÍ

K úsp šné výchov nesta í míti osobní uschopn ni a dít do b e znát. Také je nutno používati vhodných prost edk výchovávacích. Ty jsou p irozené a nadp irozené. K obecným prost edk m p irozeným pat í p edevším káze , rozkaz, napomenutí, pou ení, návyk, p íklad, odm na a trest. Ke zvláštním prost edk m p irozeným ve výchov náležejí sm rnice k výchov t lesné a k výchov duševní (zvlášť poznávavosti, citivosti a snaživosti).

1. NÁVYK

Návyk je prvním a nejd ležit jším prost edkem výchovným. V nejtútlejším d tství je skoro prost edkem jediným. S návykem se musí proto u d tí za íti velmi záhy, zvlášť za dnešních pom r , kdy tolik neblahých vliv p sobí na dít mimo domov. D ležitost asného návyku vyjad uje dr. Klíma takto: „Ješt p ed nemnoha lety bylo rozší eno mín ní, že první rok života vysta íme pouhým léka ským hygienickým ošet ením dít e a že o výchov v prvních m sících nelze v bec do b e mluvíti. Budeme vždy zavázáni vd ností vynikajícímu n meckému fyziologovi Vilému Preyerovi v Berlinu za jeho výrok, že s výchovou t eba za íti hned v první hodin

života v d tské kolébce. A prvním a jediným pro-
st edkem výchovy v tomto období m že býti jen
návyk. Uve me si známý p íklad. Dít je p íkládá-
no k mat inu prsu vždy asi po t ech hodinách. Úko-
lem této p estávky jest, aby dít úpln vytrávilo,
m lo p ed novým kojením žaludek úpln prázdný
a nový obsah žaludku aby od starých zbytk neky-
sal. Dít poci uje prázdnotu žaludku velmi nep í-
jemn a hlásí se o novou potravu velmi d razn
plá em i k ikem. Mladé maminky byly by ochotny
ukojiti jeho hlad p ed ur enou dobou, ale po ádek
d íve stanovený t eba p esn dodržovati. *Vede nás
k tomu nejen hygienický p íkaz, dle více ješt vý-
chovné hledisko, aby se návykem dít vedlo již
v prvních dnech života k tomu, aby se nau ilo svou
v li pod izovati v li dosp lých. Jinými slovy, již
tímto prvním návykem vychováváme dít k po-
slušnosti, této první ctnosti d tského v ku.* („Vý-
chova dít te“, strana 12.) *Tim se dít vede nejen
k první d tské ctnosti: poslušnosti, ale k nemén
d ležité sebekázni, sebezáporu, jenž je tolik pot eb-
ný práv pro dnešní život!*

Dít musí býti tedy navykáno všemu dobrému
zav as, astým a soustavným cvikem. Dít tedy
dlužno navykati na pravidelnou modlitbu, ú ast na
mši sv., poslušnost, pravdomluvnost, stydlivost, po-
ádek, p esnost, píli, istotu atd. Nutno se p i tom
ovšem varovati p epínání sil dít te.

P i návycích náboženských t eba však míti na
pam ti, že podle možnosti brzy má také p istupovati
soustavné pou ování, aby úkony náboženské se staly

radostnou pot ebou duše a nikoliv pouze zevn jším mechanismem návykovým, který se odkládá za zm - ných okolností v pozd jším život jak lehký pláš .

2. P ÍKLAD

O d ležitosti p íkladu ve výchov net eba se ší it. Všichni vychovatelé, zejména rodi ové, mají si býti dobe v domi toho, že d ti nevychováávají tím, co jim íkají, nýbrž tím, co p ed nimi d lají. – O Kristu teme v Písm sv., že „ inil a u il“ (Sk. ap. 1, 1). Podobn si musí po ínati každý vychovatel. *Š astné d ti, kterým rodi ové p edcházejí ve všem dobrým p íkladem!*

Nutno pamatovati na to, že v dít ti jsou náklon - nosti dobré i špatné. Dít proto následuje nejen to dobré, co vidí kolem sebe, nýbrž i špatné. Ba pro zlo je kolikrát chytlav jší než pro dobro. A te pomys - leme, kolik špatného d ti nejednou vidí a slyší v ro - din . A když jsou d ti uchrán ny toho pohoršení v rodin , pak nejsou uchrán ny špatného p íkladu, který vidí na ulicích, ve škole a jinde. Jak dnes jsou i d ti nejsurov jším zp sobem strhovány do kalu špatnosti... Jak zvlášt dnes je nutno hodn asto d razn p ipomínati první zákon na ochranu bez - branného dít te: „Kdo by však pohoršil jedno z ma - li kých t chto, kte í ve mne v í, tomu by bylo lé - pe, aby kámen mlýnský byl zav šen na hrdlo jeho a on pohroužen do hlubokosti mo ské.“ (Mat. 18, 6.)

Je proto veled ležité, aby rodi e po ve erní mod - litb , kterou konají ve er spole n s d tmi, s nimi

zpytovali sv domí za uplynulý den, vzbudili s nimi dokonalou lítost s dobrým p edsevzetím pro p íští den a tak po každé smazovali s isté duše dít te prach špatnosti, který tam usedl z tolika zlých p íklad , jež na dít b hem dne zap sobily.

3. K VÝCHOVE T LESNÉ

Pé e o výchovu t lesnou dosáhla v dob sou asné u nás netušeného rozkv tu. Ješt není sice všechno vykonáno, ale máme v tom sm ru za ízení sociáln - zdravotní, která konají velmi záslužné dílo. Dob dnešní nelze p ímo vytykati, že by zanedbávala pé i o t lesnou kulturu. Jsou však zde jisté mezery etické, které rodi ové musejí míti na z eteli, aby chránili své d ti od velkých škod mravních.

Chci ukázati p edevším na etickou stránku výchovy t lesné. P i této výchov se nesmí zapomínati na to, že t lo nez stane trvale zdrávo, když duše bude porušována morálními defekty, t. j. h íchy. Na tuto okolnost velmi d razn poukázal v poslední dob u nás zvlášt léka MUDr. Ctibor Bezd k ve své knize „Záhady nemoci a smrti“ (Brno 1930). Krom jiného tam píše: „Musíme p edpokládati, že mysl ístá, klidná a vyrovnaná bude jediné bezpe ným podkladem pevného a trvalého zdraví... (str. 53). Sou asná zkušenost nás pou uje, že i nejdokonalejší t lovýchova selhává, není-li s ní sou asn p stována i etická stránka lov kova. Nestaráme-li se v p ední ad o zdraví duše, nepom že nijak i sebev tší pé e o zdraví t la...

Nic nám nepomůže, že hygiena i se svými vzdušnými a slunečními byty, i s tím zubním, s páváním při otevřených oknech, s lovcíkem a sportech, když lidé budou při tom žít nemravně, budou lhat a podvádět, pít, smilnit, protože poruchy, které tyto zvrácenosti vnesou do života, nemohou být odstraněny sebelepším prostředím. Život mravní je tedy dležtější hygienickým regulativem, než v tšina našich opatření hygienických...

Všechno toto řekl Pán Ježíš velice krásně a přesně slovy: „*Hledejte nejprve království Božího a spravedlnosti jeho, a vše ostatní bude vám přidáno.*“ Ovšem v tšina lidí dle dosud pravý opak toho, což Kristus po nás žádá.“ (Str. 61n.) - Z toho je zřejmé, že se nemohou omezit rodové při výchově tělesné jen na péči o tělo dítěte, ale zároveň se musejí starat o jejich zdraví mravní, o zdraví jejich duše.

Co říci o fyziologické stránce tělesné výchovy? Pokud jde o výživu tělesnou, je třeba dáti organismu dítěte dostatek potřebného pokrmu a nápoje. Vše má být jednoduché. V žádném případě nepodávat dítěti alkohol, nebo přisobit zhoubné zdravotní i mravní škody. I na tomto poli je zároveň mnoho příležitosti k sebekázni, která má nesmírný význam pro veškerý mravní život, zvláště v budoucnu. „Mnohý bude ve třiceti letech stát pevně proti krásné cizí ženě, kdo si v deseti letech dovedl odepít si hrušku nebo kostku cukru.“ (Jos. de Maistre.) Modlitba před jídlem a po jídle má význam náboženský i pedagogický: probouzí v dítěti cit vůči -

nosti a upevnění v něm vládu duše nad tělem. Jak to vypadá s touto modlitbou v našich rodinách? Víme, která pro zdraví jsou užitečné *koupele, lázně vzdušné a sluneční*, když jsou rozumně prováděny. Ale vzpomeňte, jak to dnes vypadá se stránkou slušnosti na těchto místech? Mohou tam klidně posílat rodiče své děti? I sám dr. Rádl doznává: „Dnešní veřejná koupaliště jsou sotva školami mravnosti...“

Rozumně působí *tlocvik a sport* působí také k upevnění zdraví. Ale co se nyní děje pod heslem sportu se závodnickými horekami, je nejednou hazardováním se zdravím a s životem.

Dobře víme, jak velmi prospívá zdraví *pobyt ve volné přírodě*. „Rozumný návrat k přírodě musíme uvítati také se stanoviska náboženského. Ne nadarmo záleží v celé přírodě stopa Boží ruky; také aťsto vidíme, že nejzbožnější mužové byli zároveň přáteli přírody. Bude snazší a úspěšnější duchovní působení na takovou vzdělanou generaci, která výše hodnotí v nílu in než dým kaváren, která se raději shlíží v hladině mořského oka než v zrcadlech kavárny, která raději poslouchá zpívání než hudbu dámské kapely ...“ (Dr. Tóth, *Jugendseelsorge*, 2. vyd., Paderborn 1933, str. 388.)

Avšak co se dnes děje pod heslem života v přírodě! Primář dr. L. Riedl na základě etných případů z lékařské praxe zaznamenává tuto trapnou skutečnost: „Děti sportují, chodí s dospělějšími do chat v sobotu večer, po nedělní domů odtud do školy. V chatě spí na zemi, pozorují dospělé nebo dospívá-

jící a tváří se tajemně. Všelicos vidí. Jsou to tvorové droboucí, bledí, vyžilí, těsou se na celém těle, jsou nahrblí, ale – jsou to děti, které hrdě prohlašují, že chodí na tramp, že umí jít kouřit cigarety, ba i doutníky a potěbují dosti velké dávky lihovin. Jsou to děti, v jejichž kloubech se pevně usídlil rheumatismus se všemi následky: srdeční vadou, znetvořením kloubů. Ve 13 letech jsou to invalidi, otékají jim nohy, mají krátký dech, zamodralé rty a do dvaceti umírají.“ („Filosof. revue“ 1936, 43.) Všimněte si, že to v cí více, než dosud! Když posíláte své děti do přírody (delší společné vycházky, letní tábory, prázdninové kolonie a pod.), hleďte zabezpečit také zároveň řádné pedagogické vedení, především konání náboženských povinností. A zásadně je posílejte jen tam, kde mají vedení náboženské, zvláště když je tam kněz. Pevně se o tom, než dítě kam pošlete. A když děti n kde toho vedení nemají, pak stať se jim hleďte jim náboženské vedení zabezpečit aspoň dohodou s místním duchovním správcem. Pamatujte: duchovní blaho mládeže – zákon nejvyšší! Všechny ostatní ohledy stranou!

To však ke svému zdraví potěbuje i odpočinek. Nejlepším odpočinkem je *spánek*. Zejména dítě potřebuje velmi mnoho spánku. Rozumní rodiče nenechávají proto dítě dlouho ve vřesedávat při radiu, u televize nebo při napínavé četbě. Předpokladem dobrého spánku je postránce fyziologické asná ve věku. Velký hygienický význam má také zbožná modlitba se zpytováním svědomí a dokonalou

lítostí, nebo uklid uje a disponuje pro klidný spánek. Doznává to sám MUDr. Šimsa: „Církevní nařízení, aby k es ané se p ed spaním modlili, má velký hygienický smysl, nebo to p ináší uklidn - ní.“ (Hygiena denního života, II. vyd. z r. 1924, str. 17.) Platí sice heslo: ve zdravém t le zdravý duch, ale ještě více: zdravím duše ke zdraví t la!

4. K VÝCHOV ROZUMOVÉ A MRAVNÍ

lov k má t i význa né rysy duševního života: poznávavost, citivost a snaživost.

V oboru poznávavosti je t eba pamatovati na to, že pouhé vzd lání rozumové ve výchov naprosto nesta í. Práv doba sou asná nám stále p ináší doklady o tom, že i lidé se vzd láním vyšším p icházejí na velmi bídné scestí, když sou asn nejsou zušlech ovány jejich city a v le není vedena k dobremu! Léka dr. Rožánek prohlašuje: „Dokázáno jest, že ady mravn nejzpuštějších, pohlavn nejrafinovan jších a nejvýst edn jších zhýralc , jejichž výst ednosti jsou již zlo iny, skládají se z velké ásti z t. zv. inteligence.“ – Pravá hodnota lovka není v jeho v domostech, nýbrž v mravní kvalit . Jak velmi se klamou oni rodi e, kte í si myslí, že vykonali již svou povinnost, když dali d tem školy, vzd lání. Je to sice mnoho, ale dobrá výchova mravní je více!

V oboru citovosti dlužno p stovati zvlášt cit pro pravdu. Kdo je schopen lži, je schopen každé špatnosti. Jmenovit zde musejí rodi ové p edcházeti

dobrým příkladem. I menší jejich lež má že mítí pro dítě tragické následky v ohledu výchovném. V době současné je také na sceně *krasocit*. Všude se vystavuje na odiv jen krása zevnější. Závody krásy jsou velkým bludem moderní doby, pedagogickým omylem... Velmi politováníhodné jsou případy, kdy se dokonce dělají závody krásy už mezi dětmi: „Hledáme nejkrásnější dítě ...“ Pravá cena člověka není v jeho zevnějšku, nýbrž v jeho duši, ve vlastnostech mravních!

Ze všech citů ve výchově má zcela zvláštní význam *cit radosti a lásky*. Více než květina ke slunci, obrací se dítě k radosti a lásce. Pravá láska dělá ve výchově zázraky... Pravá láska však miluje především to, co je v dítěti nejcennější, jeho duši... Jen tato láska u jiných rodičů spravedlivými ke každému dítěti... Jen tato láska dává rodičům to, čeho nejvíce potřebují: svatou trpělivost... Je to láska, o níž nejkrásnější slova napsal sv. Pavel: „Láska je shovívavá, dobrotivá: láska nezávidí, nechlubí se, nenadýmá se, není ctižádostivá, nehledá svého prospěchu, neroztrpěje se, nemyslí o zlém, neraduje se z nepravosti, nýbrž raduje se s pravdou: všecko snáší, všemu věří, všeho se naděje, všecko přetrpívá, láska nikdy nepřestává.“ (I. Kor. 13, 1 n.)

Když dávají rodiče svým dětem v domově vždy dosti jasu radosti a tepla lásky, pak se nemusejí obávat, že jejich děti v dospívajícím věku budou vidět v domově pouhou noclehárnu.

V *oboru snaživosti* nutno ukázati zejména snaživost nižší – pudy. Je třeba chránit děti všech

dráždidel, aby se u nich předasně neprobudil pud pohlavní.

V době dospívání dá pak otec synovi a matka dce i taktně potěbné poučení, aby kal ulice neposkvrnil jejich nevinnost. Když nepoučí rodičové, pak bude brutálně poučován ulice a je zle. Současný život je hypersexualisován. Nesmí zapadnouti hlas brněnského profesora fyziologie dr. Babáka: „Musíme se starati, aby ve svůj život se odsexualisoval i literatura.“ A lékař dr. Barth prohlašuje: „Moderní romány, nejhorší jed pro tělo i ducha.“ Vedle tohoto literárního braku přináší velkou spoušť mravní u naší mládeže spousta různých ilustrovaných revuí, které podávají s takovým klidem různé nahotiny, jako zákusky kávi... Co říci o rodičích, kteří to kupují a nechávají doma dítěm k dispozici... Dále vzpome me na morálku filmu, koupališ, výstělk módy, koedukaci, trampování, již skoro běžné předasné známosti i s v domích rodičů... Jak bedlivě musejí zvláště v tomto směru státi dnes rodiče na stráži! – *Avšak přirozené prostědky zde nevystačí.* Je třeba opravdového života podle učení Kristova, aspoň s mší sv. z povzdí a sv. přijímáním. Otázka mravní istoty není tolik problémem poučení, jako spíše otázkou síly. Ve Šrámkově Stříbrném v truhlici (str. 184) student Jeník Ratkin ve svém truchlivém monologu říká: „Pokušení odolat mám, to vím, ale jak mám odolat, nevím.“ „Všechno mohu v tom, jenž mne posiluje, v Kristu Ježíši,“ praví sv. Pavel. Náš český dermatolog prof. dr. Šamberger otevřeně prohlásil: „*Lidstvo bude vždy potěbovat*

Boha. Zákazy nesta í. Musíme podporovati všemi prost edky vládu duše nad t lem a každého, i kn - ze, který v tomto ohledu pracuje.“ (Cit. Nová kult., 1922, 130.)

Z oboru snaživosti vyšší je velmi d ležitým úko- lem *výchova v le*. Pravá hodnota lov ka není v je- ho inteligenci, v d ní, v jeho citech, nýbrž v jeho v li. Ukázn ná v le je n co mnohem cenn jšího, vyššího, než talent, d vtip. Nábožensko-mravní u- kázn ní v le je jediné správnou cestou každé vý- chovy. Soustavné ukaz ování v le je naprosto nut- né, pon vadž rovnováha v le je porušena h íchem prvotným.

Nezbytnou podmínkou toho ukázn ní je ochota dít te k ob ti, k sebezáporu. Pro d ti v po etných rodinách jsou pravideln lépe vychováni než jedi- ná ci? Není asu se s nimi zbyte n mazlit, musejí záhy si zvykat na od íkání, ob ti. A to je nejlepší p íprava na život, nebo ten se nemazlí s nikým!

Kdo již tak daleko to p ívedl vytrvalým cvikem a zvykem, že se již ustálil ve svém jednání podle zásad nábožensko-mravních, pak mu p ípisujeme již jistou pevnost v ušlechtilosti smýšlení a jednání - charakter. A to je ideál a cíl každý výchovy.

5. K VÝCHOV NÁBOŽENSKÉ

Prost edky vychovávací musejí odpovídati celé osobnosti lidské a celému životnímu cíli. Milostí posv cující byl lov k povýšen do ádu nadp iro- zeného, k nadp irozenému kone nému cíli v né-

ho patení na Boha. Proto nezbytným doplňkem pro irozených prostedků výchovných musejí býti prostedky nadp irozené. Všichni vychovatelé, především rodiové, mají proto vydatně používat prostedků nadp irozených, které dávají lovku nadp irozenou pomoc – milost Boží, aby výchova byla opravdu úplnou. Z t chto prostedků je to zvlášť modlitba, mše svatá, svátosti, nejvíce astjší svatá zpov a svaté p ijímání. S t mito prostedky nezbytně souvisí náboženské vyuování se zdravou náboženskou výchovou a sebekázní...

Správné používání t chto nadp irozených prostedků výchovných p ináší požehnané ovoce i v ohledu p irozeném. Živou ilustraci k tomu nám podává výchovné dílo Církve katolické, které vydalo p ekrásné ovoce ve všech oborech výchovy, zvlášť v díle sv. Jana Bosca. Tento sv tec se dopracoval nejkrásnějších úspěchů i v p ípadech zcela beznadjných, k údivu laické veřejnosti. ím dospěl k t mto závidníhodným výsledkům? Co bylo tajemstvím jeho systému výchovného? Nebylo to žádné tajemství. Byl to zdravý rozum a evangelium, zejména denní mše svatá se svatým p ijímáním, s astjší svatou zpovdí, radost z ístého sv domí a opravdová láska ke sv enc m. *Pravá pedagogika pro tento sv t se musí zakládati na výchovu pro onen sv t.*

Výchova náboženská má býti duší veškeré výchovy. Tím více, kdy ve škole a v život nemá náboženství bohužel tak estné místo, jaké zasluhuje. Proto za t chto pom r se *musí státi rodina ohnis-*

kem náboženského života. Rodina má žítí intensivním životem liturgickým. Rodi ové mají *spole nou modlitbou ráno a ve er* p ipomínati d tem: jsme d tmi Božími..., zde nemáme trvalého bydlišt , nýbrž na v nosti u Otce nebeského. A je spojena ranní modlitba s dobrým úmyslem a požehnáním sv cenou vodou. Ve erní modlitba op t a je spojena se zpytováním sv domí, s dokonalou lítostí (dít ekne: „Pane Ježíši, byl jsi dnes se mnou spokojen s tím, na jsem myslil, co jsem mluvil, co jsem inil?“ Pak krátké zpytování sv domí a vzbuzení dokonalé lítosti s p edsevzetím: „Pane Ježíši, já t miluji, svých h ích lituji a polepšení slibuji, zvlášt že...“ Te ekne, v em se zítra chce nejvíc polepšiti), se vzpomínkou na smrt a op t s požehnáním sv cenou vodou. D tem mladším d lá maminka sv cenou vodou k ížek na ele. A se koná modlitba p ed jídlem a po jídle. Kesanská rodina také koná spole n modlitbu svatého r žen-ce, k níž tolik vybízí sv. Otec Pius XI. v okružním list O svatém r ženci. Jak velké jsou mezery v lec-kterých katolických rodinách s denními modlitba-mi! Nejednou se kon ívá den jen lehkou ve erní hudbou z rozhlasu a ráno se za íná op t rozhlaso-vou hudbou vesele do nového dne... etl jsem uve ejn ný zlomek z dopisu jednoho studenta-sebe-vraha. Lou í se v n m se životem, se sv tem, s ro-di i, kterým trpce vy ítá: „Nenau ili jste se mne modlit, nemám síly k dalšímu životu, proto odcházím...“

Kesanská rodina sv tí ádn ned le a zasv ce-

né svátky, účastní se bohoslužeb, zvláště mše svaté. I tehdy, když se jde na výlet, do lesa, jede se na návštěvu a pod., vždy nejprve na mši svatou bu doma nebo tam, kam se jde nebo jede... Byl sebe slunnější a krásnější den, nežle bez mše svaté by byla bez vyššího, nadpřirozeného slunce, opravdu černá, temná nežle, temná zejména ve výchov dít te...

Obrázek z praxe: Katecheta kontroluje účast na nedělní mši svaté. – Žákyně hlásí: „Prosím, já jsem zaspala, žádný mne neprobudil. Večer jsme dlouho poslouchali radio a potom jsme v neděli všichni zaspali.“ – Anebo: Maminka posílá chlapce na mši svatou. On na to: „A tatínek ještě leží!“ Maminka: „Tatínek je velký!“ Maminka sahá k energii t jšímu prostědku, aby chlapec už šel. A on zlostně: „Tak já půjdu. Ale až budu velký, také chodit nebudu.“ Jak velká trhлина v náboženském vedení v rodině. Slovo zní, ale prokládá h mí!

S účastí na mši svaté má být také spojeno *as-t jší sv. p ijímání celé rodiny*. Zvláště v památnější dny církevního roku a ve významné dny rodinných událostí (jmeniny, výročí úmrtí členů rodiny a p.). Nesmírný význam má pro dítě účast jší pravidelná sv. zpověď u téhož zpovědníka, který dítě zná a má že je správně vésti, a sv. p ijímání alespo jednou za měsíc. Velmi působivě je dítě podněcováno k účast jšímu sv. p ijímání, když je sdruženo s ostatními kamarády v eucharistických kroužcích za výchovného vedení kněze. Jen zkuste a uvidíte: požehnané kroužky eucharistické!

K plnému prožití nedle a dn svátek také náleží úast na rzných pobožnostech církevních a náboženská etba.

Dnes musejí rodi e za íti s pou ováním a výchovou náboženskou již v nejtěleším v ku. Náboženská výchova má být slunná, radostná! Vzpome me slov slavného pedagoga biskupa Fénelona: „U te d ti z Boha se radovati.“ Je to velmi t žká chyba v náboženské výchov rodinné, když pro každou mali kost, pro lehké poklesky dít te ihned se jim hrozí peklem, p i t lesném úrazu zase: vidíš, tak t Pán B h potrestal. Tímto zp sobem dít si utvo í o Pánu Bohu p edstavu bytosti velmi chmurné, nevlídné, asi jako trestajícího dozorce, kterému se co nejrad ji vyhne, z n hož nemá žádné radosti, jehož nem že milovat... A tyto první p edstavy o Bohu se pak vleku do života. „B h je láska“ – teme u sv. Jana. Dít má v d t, že B h je náš nejlepší Otec nebeský... „Spíše zapomene matka na své dít , než B h na nás,“ praví Písmo sv. – S výchovou náboženskou v nejtěleším d tství také souvisí výchova k soukromému prvnímu sv. p íjímání, k n - muž má dít p istoupiti v letech, kdy je schopno zh ešiti, aby Kristus svátostný duši dít te posilnil a On p íšel do duše dít te d íve než h ích... Potom ani h ích tak snadno nenajde cestu do duše dít te. – Když jsem byl v jednom d tském prázdninovém tábo e, také jsem si tam všimnul v kapli velmi zbožného d v átka. Ptal jsem se jí, kdy byla po prvé u sv. p íjímání. „Když jsem m la šest rok .“ „A jak se to stalo?“ ptám se. „Tatínek zavolal ve-

lebného pána, on mne p ipravil a potom jsem šla ke svaté zpov di a svatému p ijímání.“ (Z ejm rodi e eucharistický vychovávají toto dít a kn z pak p išel jen tuto výchovu dokon it.) Kán. 860 církv. zákoníku výslovn ukládá rodi m povinnost pe ovat o to, aby dít p ijalo T lo Pán , jakmile za ne užívati svého rozumu. Je to kolem 7. roku, i spíše. - Když d ti zcela malé jdou k tomuto soukromému sv. p ijímání, je p irozeno, že n kdo z dosp lých z rodiny má jíti s nimi a je doprovázeti.

S výchovou náboženskou v rodin také souvisí, aby rodi e své d ti do náboženského vyu ování ve škole posílali a také se p esv d ovali o tom, jak dít v náboženství prospívá. Rodi e, kte í by nechali své dít z náboženského vyu ování osvoboditi, tak t žce se proh ešují proti svým povinnostem výchovným a proti svým d tem, že kn z takovým rodi m nemá dáti ani rozh ešení ve svaté zpov di tak dlouho, dokud to nenapraví, nebo takoví rodi ové posílají své dít bez vesla na rozbou ené mo e života. Jak snadno takové d ti ztroskotají, avšak z rukou rodi bude B h vymáhati krev jejich...

Má-li ve výchov nejv tší p sobivost na dít živý, osobní p íklad, pak zvlášt tento p íklad p sobí ve výchov náboženské. Rodi e ani netuší, jak je d ti pozorují pokud a jak vykonávají své náboženské povinnosti!

Dnes d ti dob e vychovávat je úkol sice velmi t žký, ale proveditelný. Kolik máme krásných p íklad dob e vychovaných d tí! Síly lidské jsou zde sice slabé, avšak B h je mocný. On je prvním Vy-

chovatelem, my jsme jen jeho pomocníky. Proto rodi e mají p ednášeti mnoho své nesnáze výchovné Bohu, prositi Všemohoucího o sv tlo, o sílu, za d ti se modliti. „Modlitba mat ina – z mo ského dna vynímá.“ Nikdy neklesat na mysli! I když snad sv t n kdy dít zkazí, vždy se m že ješt vzpamatovat, když rodi e položili dobrý výchovný základ.

Dob e vychované d ti jsou nejlepší radostí a od-m nou rodi a jednou jim budou tyto d ti také nejkrásn jšími drahokamy v korun jejich v né slávy. A toho p ejeme všem našim drahým rodi m z plna srdce.

